

תשורה

משמחת הנישואין

של

החתן התמים הרב משה נחמן שי'
והכלה מרת חי'ה מושקא שתחי'

דענבורג

תשע"ז

ו' ניסן תשע"ז

ברוקלין, נ.י.

אצי דוד יהי' הדנין
דנין עבי עב
על יסובי התורה והצורה
דחיים אלושרים דפ

Memento

*Wedding Celebration of
Moshe & Mushky Denburg*

Nisan 6th, 5777 - April 2nd, 2017

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו למזל טוב, בשעה טובה ומוצלחת, ביום א' ששה בחודש ניסן ה'תשע"ז.

התודה והברכה מובעת בזאת לבני המשפחה, ידידנו ומכרינו שי' שבאו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחתנו ולברך את צאצאינו שי' בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

כידוע ומפורסם אשר בעת שמחת נישואין מגיעים אל שמחת החתונה נשמות האבות מן העולם האמת עד שלוש דורות למפרע, ולפעמים אף דורות רבים יותר. אין ספק שגם בשמחה הנוכחית מגיעים מעולם העליון זקני החתן והכלה כדי לשמוח עמנו בשמחה הגדולה. על כן, בתור מזכרת והכרת טובה לבבית לכל הנוטלים חלק בשמחתנו.

אין ספק שגם בשמחה הנוכחית מגיעים מעולם העליון זקני החתן והכלה כדי לשמוח עמנו בשמחה הגדולה. על כן, בתור מזכרת והכרת טובה לבבית לכל הנוטלים חלק בשמחתנו מוגשת בזאת תשורה מיוחדת – על-יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בחתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא זי"ע – הכוללת:

מכתבי הרבי להורי הכלה בהודמנויות שונות; זקני', הרה"ח ר' ישראל זוג' רובין שיחיו; ענינים בקשר לסבי הכלה הרה"ח ר' משה רובין ז"ל; הרה"ח ר' מיכל פיקארסקי ז"ל; מברק מיוחד מהרבנית נ"ע לחתונת זקני', הרה"ח ר' שלמה זוג' גלפערין שיחיו; מכתב בקשר לעבודת הק' בעיר אלבאני, מקום שליחותם של הורי הכלה שיחיו (דברים אלו באים כהוספה ובמילואים להמובא מכבר בעוד "מזכרות" לשמחות משפחתיות); ראיון מרתק עם אבי-זקני', הרה"ח ר' שמואל צבי פוקס ז"ל; יחידות, סיפורים ומכתבים בקשר לסב החתן, הצייר התמים ר' זלמן קליינמאן ז"ל; קורות חייו של הסבא רבה הרה"ח ר' ישעי' דענבורג ז"ל; בקשר לסבא רבה של אם הכלה, הרה"ח ר' שמואל גלפערין ז"ל; קטעים מכתבה מרתקת ע"ד סבא רבה שלה, הרה"ח ר' יעקב מסקאליק ז"ל הי"ד. יש לציין שרוב החומר המוגש כאן, בעריכת קרובי משפחת הכלה, מתפרסם בזה לקהל הרחב – לראשונה.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואנשי ביתו בתוך כלל ישראל בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, ובמיוחד בברכה העיקרית – שנוכה תיכף ומיד לנישואין של נכסת ישראל עם הקב"ה, בגאולה האמיתית והשלימה.

מוקיריכם ומכבדיכם, בשם המשפחות רובין דענבורג

It has become customary, for the families of the Chosson & Kallah - based on the Rebbe's wedding practice - to share interesting Chassidic family memento with their guests.

Included are: Stories and letters pertaining to the grandparents and great-grandparents of the Chosson and Kallah, and that of Albany (where the Kallah grew up).

For the benefit of the English-speaking public - much of this has been translated or summarized in English as well.

*Thank you for sharing in our Simcha!
Denburg & Rubin families*

מפתח

שער המשפחה

מכתבי הרבי להמשפחות: כמעגל החיים, נישואיהם ושליחותם..... 5

שער עטרת זקנים:

- 10 .....הרה"ח ר' יחיאל מיכל ע"ה פיקארסקי.
- 12 .....הרה"ח ר' משה ע"ה רובין.
- 14 .....הו"ח התמים ר' זלמן ע"ה קליינמן.
- 19 .....הרה"ח ר' ישעי' ע"ה דענבורג.
- 22.....הרה"ח ר' שמואל צבי ע"ה פוקס.
- 25 .....הרה"ח ר' שמואל ע"ה (ובנו הרה"ח ר' שמעון) גלפערין.
- 26.....הרה"ח ר' יעקב ע"ה מסקאליק (ז'רעוויצער).

שער

המשפחה

מכתבים, מברקים, מעשיות וכו'
הקשורים להמשפחות שיחיו

בלפרין - ק.מ. (ברוקלין)
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטען פארקווי
 ברוקלין, נ.י.

כ"ה, ז' אד"ש תשל"ו
 ברוקלין, נ.י.

האברך הו"ח אי"א נ"ג וכו'
 מנה" ש"מט ש"י
 וב"ג ת"י

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
 ליום כג' אד"ש הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכה מזל טוב
 מזל טוב ושמחה" בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
 בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
 כפי שהם מוארים כפאור שבתורה זוהי תורת
 החסידות.

בברכה מזל טוב
 מזל טוב

רוביין-מונטרעאל
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטען פארקווי
 ברוקלין, נ.י.

ב"ה, כ"ט סיון תשל"א
 ברוקלין, נ.י.

האברך הו"ח אי"א נ"ג וכו'
 מנה" ישראל אליעזר ש"י
 וב"ג ת"י

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
 ליום ו' תמוז הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכה מזל טוב
 מזל טוב ושמחה" בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
 בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
 כפי שהם מוארים כפאור שבתורה זוהי תורת
 החסידות.

בברכה מזל טוב
 מזל טוב

מכתב ברכה מהרבי לחתונת לזקני הכלה,
הרה"ת ר' שלמה ושפרה שי' גלפרין

מכתב ברכה מהרבי לחתונת לזקני הכלה,
הרה"ת ר' ישראל אליעזר ושיינא רחל שי' רובין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn 13, N. Y.
 Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטען פארקווי
 ברוקלין, נ.י.

By the Grace of G-d
 Brooklyn, N. Y.

Greeting and Blessing:

In reply to your notification of the date of your wedding to take place with G-d's help,

I send you herewith my prayerful wishes that it take place in a happy and auspicious hour, and that you build an everlasting Jewish home based on the foundations of the Torah and Mitzvoah, as they are illuminated with the inner light of the Torah, that is the Teachings of Chassidus.

With blessing of
 Mazaltov Mazaltov *M. Schwartz*

The Rebbe's Letter
of Bracha to
Chosson & Kallah

רובינן - ברוקלין
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 Hyacinth 3-9250

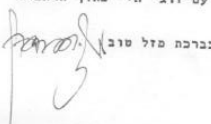
מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטמן פארקוויי
 ברוקלין, נ.י.

ב"ה, כ"ז שבט תשל"ג
 ברוקלין, נ.י.

המל"ח אי"א נו"ג וכו'
 מזה' ישראל אליעזר שי'

שלום וברכה!
 במענה על הודעתו אשר נולד להם בן
 למזל טוב,

הנה יה"ר משה"ח שיכניסוהו לבריתו
 של אברהם אבינו, וכספ שיכניסוהו לברית כן
 יכניסוהו לתורה ולתורה ולמעשים טובים,
 ויגדלו ביהר עם דוג' הי' מחור הרחבה.

בברכה מזל טוב!

רובינן - אלבאני
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטמן פארקוויי
 ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ב' שבט תשמ"ו
 ברוקלין, נ.י.

האברך מנחם מענדל שי'

שלום וברכה
 במענה על ההודעה עייד הכנסת לגיל מצות,
 הנה יה"ר מהשי"ת אשר מנן שלט עשרה לחצות
 יגדל לבן חמש עשרה וכו' כמסק המשנה (אבות פרק
 תי'), ויוסיף החמה ושעידה בלימודו בחורו, בחורו
 הנגלה וכן בחורו המסידות ויהרד כיום המתנה.
 והשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן.

בברכה!

מכתב הרבי בקשר ללידת אבי הכלה שיחי' (ובכתי"ק, שינה מ-הו"ח ל-הרה"ח)
 The Rebbe's letter on the occasion of the birth of the Kallah's father

מכתב הרבי לאבי הכלה שיחי', בהגיעו לגיל המצוות
 The The Rebbe's letter to the Kallah's father, on the occasion of his Bar Mitzvah

רובינן - אלבאני
 RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטמן פארקוויי
 ברוקלין, נ.י.

ב"ה, כ"ז שבט תשל"ג
 ברוקלין, נ.י.

המל"ח אי"א נו"ג כנספ כצ"צ וכו'
 מזה' ישראל אליעזר שי'

שלום וברכה!
 במענה על הודעתו אודות יום הולדת השלישי של בנם מנחם
 מענדל שי', הנה מותקע לקמן קטע ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זבוקלה"ח
 נגב"ם ז"ל ענינו כמנהג ישראל זה. ויהי"ד משה"ח שיגדלו ביהר עם
 זוג' הי' לתורה ולתורה ולמעשים טובים מחור הרחבה.

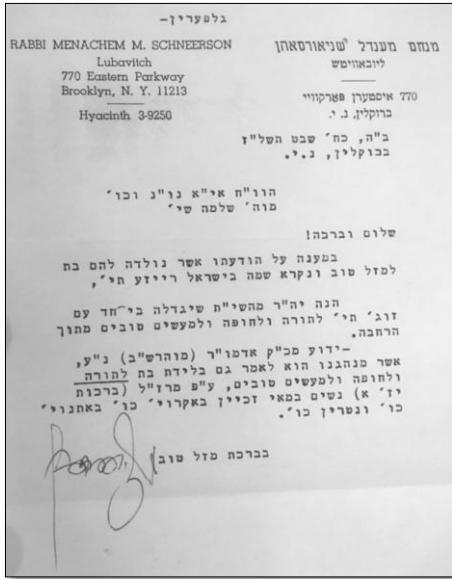
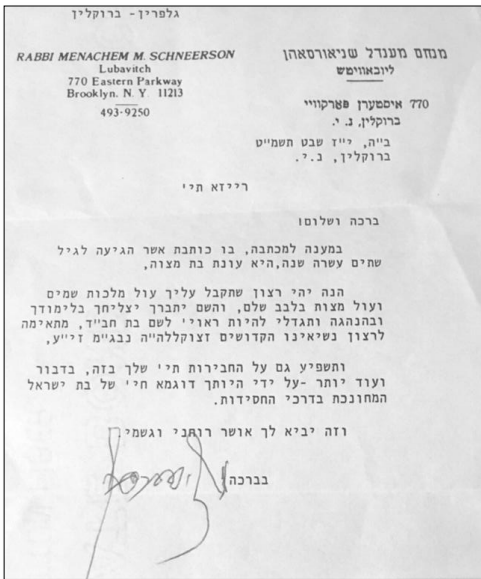
בברכה!

וז"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר.
 .....ולדבר גזירת השערה -אפשרעייניק- הוא דבר גדול במנהג
 ישראל ועיקרו הוא בהחינוך והשחרה מראש, ומיום הגידו זה והנחת
 השיחות של הראש, נהגו להבר לטריגיל את ההינזק בענין גביאט ש"ק
 וברכות השחר וברכת המזון וק"ש של המטה. והשי"ת
 לתורה ולתורה ולמעשים טובים מחור מרגטה בהרה"ח ו
 וברותניות.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN, N.Y. 11213

M. M. Rubin
 122 S.Main Street
 Albany, N. Y. 12208

7 תשורה משמחת הנישואין של משה נחמן וח'ה מושקא דענבורג

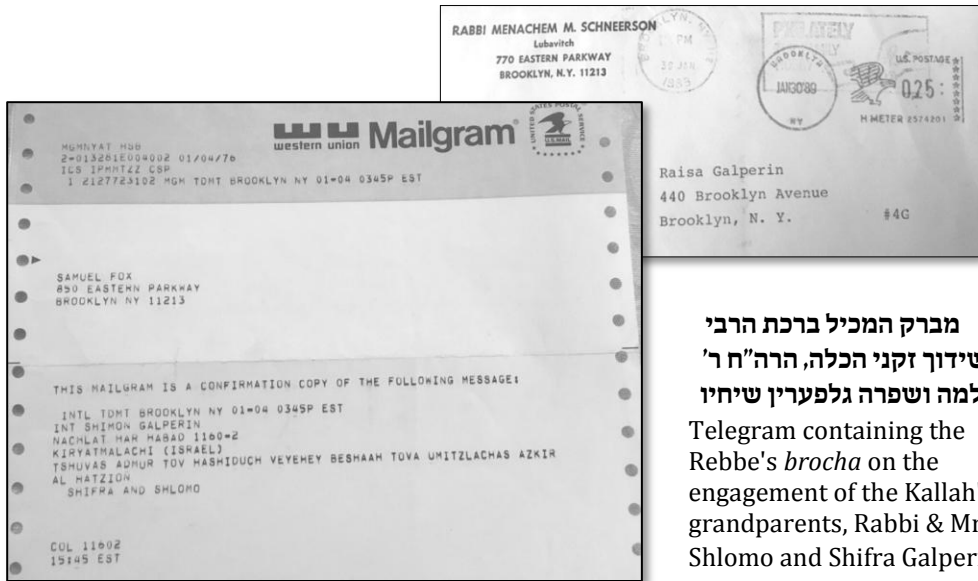

מכתב הרבי לאם הכלה שתחי', בהגיעה לגיל המצוות

מכתב הרבי בקשר ללידת אם הכלה שתחי'

The Rebbe's letter to the Kalla's Mother, on the occasion of her Bas Mitzva

The Rebbe's letter on the occasion of the birth of the Kallah's mother

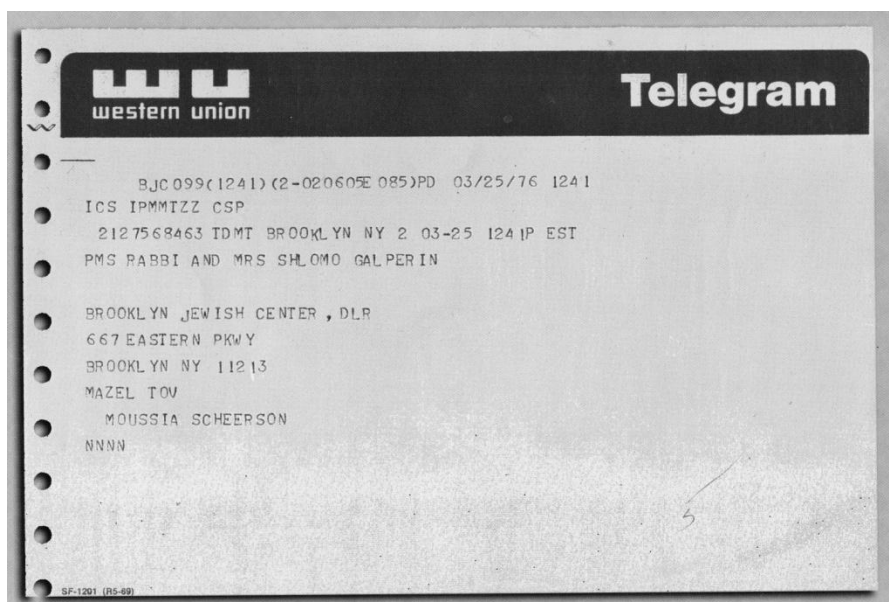
מברק המכיל ברכת הרבי לשידוך זקני הכלה, הרה"ח ר' שלמה ושפרה גלפערין שיחי

Telegram containing the Rebbe's brocha on the engagement of the Kallah's grandparents, Rabbi & Mrs. Shlomo and Shifra Galperin:

"Tov Hashiduch Veyehey Beshah Tova UMitzlachas, Azkir Al HaTzion".
 (= The Shidduch is good, may it be in a happy and auspicious hour. I will mention it at the Tziyon [resting place of the Frieddiker Rebbe])

**מברק מהרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא ע"ה ז"ל
לזקני הכלה הרה"ת ר' שלמה ושפרה שיחיו גלפערין**

A Telegram from Rebbetzin Chaya Mushka, OBM, to the Kallah's maternal grandparents, Rabbi & Mrs. Shlomo and Shifra Galperin, on the occasion of their wedding.

***

Rebbe's Letter to the 5th Year Celebration of Chabad in Albany
(The Letter appears on the following page)

A most inspirational letter of perserverance despite all odds, which the Rebbe sent to the Kallah's grandparents, Rabbi Yisroel & Rochel Rubin, addressed to their Fifth Year Celebration of Chabad activities in the Albany area. The encouraging letter indeed served as a pleasant yet unexpected "highlight" to the event during their humble and difficult beginnings, and brings timeless lessons from the two Parshas of the week which the event took place. It is in fact one of ongoing motivation and hope for growth for all who read it.

מכתב מהרבי להג'ית ה' שנים לחב"ד באלבאני בשליחותם של זקני הכלה, ר"ח כסלו תש"מ

<p>RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON Lubavitch 770 Eastern Parkway Brooklyn, N. Y. 11213 493-9250</p>	<p>מנחם מענדל שניאורסאהן ליובאוויטש 770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ. י.</p>
--	---

By the Grace of G-d
Rosh Chodesh Kislev, 5740
Brooklyn, N. Y.

To All Participants in the
FIFTH YEAR CELEBRATION of
Chabad Lubavitch-Capital District
Albany, New York

Greeting and Blessing:

I was pleased to be informed of the forthcoming Celebration, and may it be with Hatzlocho in every respect.

In keeping with the time-honored custom to draw a timely lesson from the reading of the weekly Torah portion, it is well to reflect on the story of our Father Jacob which is related in the Sedra Vayetze of the Shabbos immediately preceding the event and continued in the following Sedra Vayishlach.

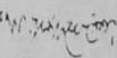
The Sedra Vayetze begins with the Patriarch's leaving his parental home in Be'er Sheva and going into "exile." Understandably, his heart is filled with apprehension as to what the future holds for him and for the family he intended to raise. But, reassured by G-d's promise of protection and help, he proceeds on his way in the fullest confidence that he will succeed in his life's purpose to carry on and transmit the traditions of his ancestors, Abraham and Isaac, and return home safe and sound. Indeed, as we read on, Jacob succeeded beyond expectation, and, despite the adverse and alien surroundings, he was able to raise his children in the finest tradition of his ancestors, to become the Divine Tribes of Israel, the progenitors of our people Israel.

In the following Sedra, Vayishlach, we read about Jacob's return with his blessed family, blessed not only spiritually but also with worldly goods. Confronted by his sworn enemy, his prayers were answered again. Foe turn friend, and Father Jacob brings his family home - "complete, whole, and perfect" in every respect, spiritually, physically and materially.

"The experiences of the Patriarchs are a 'sign' for the children," our Sages declare. The story of our Father Jacob is an everlasting source of guidance and inspiration for every Jew, not to be disheartened by the fact that Jews are a small minority among the nations of the world, facing seemingly overwhelming difficulties and challenges. For, with an unshakable will and determination to carry on the traditions of our ancestors and to raise our children in the way of the Torah and Mitzvos without compromise, we are assured of G-d's blessings, not only to overcome all adversity, but come out of it all the stronger and more complete in every respect.

The spirit of our Father Jacob is very much alive in the Chabad-Lubavitch institutions and animates the Lubavitch activists with exemplary dedication to the cause of spreading and strengthening Yiddishkeit. They surely deserve not only the fullest support, but also personal involvement.

I extend to each and all of you prayerful wishes to go from strength to strength in your continued endeavors in behalf of this vital cause, which is also bound to widen the channels and vessels to receive G-d's blessings in all your personal needs, materially and spiritually.

With esteem and blessing,

יום אחד, בתוך כל הנסיגות הרבים של שנים הראשונות לשליחות, הגיע כהפתעה של ממש, מכל ארוך מהרבי לקראת ה"מלוה מלכה" שנערך אז. שם נכתב, בין היתר, הוראה מב' הפרשיות ד'ויצא' ו'וישלח': בפ' ויצא יעקב הלך יחידי לחרו, בלי לדעת איך יסתדר שם ומוקף שונאים. בפ' וישלח מגיע יעקב עם פמליות שלימות ויש לו הכל: משפחה, חינוך, השונאים משלימים איתו. "מעשה אבות סימן לבנים" כותב הרבי, ומפרט כיצד בפרק זמן קצר אפשר לצאת מהמצר אל המרחב...

כמובן, המכתב הביא להתעוררות רבה בעת קריאתה ב"מלוה מלכה" עצמה, וכן שאבו - ועדיין שואבים ממנו - במשך השנים, ובפרט בזמנים ותקופות קשות בהשליחות, מסר של עידוד והתחזקות מהרבי בעבודת הקודש.

שער

עטרת זקנים

מעשיות, פנינים וכו' מהזקנים של החתן והכלה

הרה"ח ר' יחיאל מיכל ע"ה פיקארסקי, סבא רבה של הכלה

שאלות והערות ב"רש"י שיחות" – בשעת מעשה ולאחמ"כ

ר' מיכל פיקארסקי מאחורי הרבי לצד שמאל

ר' מיכל הי' מהיושבים ראשונה (בספסלים למטה) בהתוועדויות הק' של הרבי, כאשר כל חושיו נתונים להאזנה לדברות הק' על-מנת שלא יפסיד אף הגה.

חיבה יתרה נודעת לו בשיחות ק' בביאור פירוש רש"י על התורה. הנוכחים בהתוועדויות זוכרים באיזו חיות ובאיזה להט היה שומע את הקושיות הרבות וכמה היה רווה נחת כאשר הרבי יישב את הכל בדרכו המיוחדת.

בהתוועדות אחת, הרבי שאל שש קושיות

בפירוש רש"י ועל כל קושיא שהרבי יישב במהלך הביאור ר' מיכל היה מורה לעצמו

באצבעו. בסיום השיחה היו מיושבות ארבע מתוך שש הקושיות ור' מיכל המשיך להחזיק שתי אצבעות קמוצות בהמתנה להמשך הביאור. הרבי הבחין בכך ופנה לעברו ואמר שהמשך הביאור יהיה בשיחה הבאה..

”היום שלך מתחיל כשהיום שלי נגמר”

פעם סיפר ר' מיכל לנכדו, ר' מענדל רובין שי' (אבי הכלה): פעם, אחר לילה שלִימה של 'חידות' הסתיימה, והנה יצא הרבי מ-770 ללכת הביתה, פגש את ר' מיכל שהי' בדרכו לעבודה - כשו"ב, השכם בבוקר - לכיוון תחנת הרכבת. אמר לו הרבי "היום שלך מתחיל כשהיום שלי נגמר..".

* * *

הרה"ח ר' משה ע"ה רובין, סבא רבה של הכלה

”זאלט איר אויך ”לחיים” זאגן צוויי מאל”

בא' מחלוקות "כוס של ברכה" כשרבינו נתן לו "לחיים" מכוסו, הוא כבר המשיך הלאה. הרבי קרא לו חזרה, שפך שנית לכוסו, ואמר (התוכן): "איר זאגט דאך יעדן ווארט (אין דאוואנען) צוויי מאל.. זאלט איר אויך "לחיים" זאגן צוויי מאל."

וכידוע, שזיידע משה הי' עושה כך בתפלה, ועד שהתברר לו שהתיבה הקודמת הי' "טוב", לא הי' ממשיך לתיבה שלאחריה. וכ"מונה מעות.."

כ"ק אדמו"ר מסדר קידושין בחתונת זקניו של הכלה, הרה"ת ר' משה זוג' יוכבד מרים רובין ז"ל, בתש"ז.

[מ"עדי-ראיה" לעובדה זו, הי' ר' ניסים הייווארד (ע"ה), מחשובי אנ"ש במונטריאול, שהי' מאחורי ר' משה ב'תור' ההיא לחלוקת כוס"ב, וחזר וסיפר העובדה לסב הכלה שי'].
 מעות..

בעידוד רבו

..”בשיחה השלישית פנה כ"ק אד"ש לימינו ואמר שכיון שישנם גם אורחים מקנדה הרי גם להם שייכות עם צרפת (=מונטרעאל) והמשיך במעלת אחדות ישראל. בסיום השיחה לגם מהגביע עד תומו וטעם מהמזונות.

כ"ק אדמו"ר ב'קבלת פנים' של חתונת זקניו של הכלה, הרה"ת ר' משה וזוג' יוכבד מרים רובין ז"ל, בתש"ז.

ניגנו "שובה ה' עד
מתי" ובשיר זה עודד
הרבי לעבר הרה"ת ר'
משה שי' רובין.
כשהגיעו למילים
"יראה אל עבדיך" החל
הרבי לעודד בשתי ידיו
הק' יחד בחוזק רב
ובמהירות..."

[מ"בית חיינו" גל' 117
ע" 12 - מ'זימן פנימי,
ש"פ וישב, מבה"ח טבת
כ"ג כסלו תשנ"ב]

"והיה כנגן המנגן"

מזכרונות התמימים (ביניהם, אבי הכלה ר' מענדל רובין שי') שנכחו בשעת מעשה:

הי' בסביבות חודש סיון תשמ"ח. באחד מהתוועדויות ש"ק, בין השיחות והקהל כבר
סיימו לנגן ועוד רגע קמעה מתחיל הרבי בשיחה הבאה. והנה ר' משה נתלהב מדיבוריו
הקודמים של הרבי בכמיהה לגאולה, עמד על מקומו, וכמעט בריקוד, התחיל לנגן הניגון
(במקומו בקהל, ממש מול פני הרבי): "ונזכה ונחי' ונראה.. לשני ימות המשיח ולחיי
העוה"ב.." (תפילת ובל"צ)

ניגון זה אכן לא היתה ממקור חב"די, אך הי' שגור בפי כמה חסידים. הוא הובא ע"י ר'
שלמה שימאנאוויטש (מחותנו של ר"פ מאצ'קין) ועוד, ניגון זה היה חביב אף אצל ר' משה,
והיה מנגנו לעיתים קרובות בקרב משפחתו וכו'. היות והרבי עשה אז "שטורעם" בענין
משיח וזירוז בואו, התחיל ניגון ברוח זה.

הקהל (שלא הכירו הניגון כ"כ) לא השתתפו בנגינתו. גם זקני החסידים שישבו על יד
הרבי, התפלאו במקצת, ביניהם ר' יואל כהן שי'. אחרים אף רצו להפסיקו (שהרי שלא הי'
מתוכנן מראש, ועוד שהרבי עומד להתחיל השיחה). לעומתם, חיך הרבי ואמר "נו,
מד'ארף עם ארויסהעלפ'ן"...

הו"ח ר' זלמן ע"ה קליינמאן, סב החתן

בי"ה, ט' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

האברך זלמן שי

שלום וברכה!

ז"ע בא לידי מאמר מכ"ע אגרת לגולה (באנגלית מח' תמוז תשי"ז) בצירוף ציורים ממנו, שעשו עלי רושם דוקא ע"י שמצויירים כמו שהן – אָן קונצען ואפילו אָן קונצען אמנותיים, ומהראוי וגם מהנכון הי' – שבאופן כזה יצייר אלבום שלם של כפר חב"ד, ולא רק במצבו עתה אלא גם כמו שהי' בתחלת בואם לשם, בכדי שבאלבום זה יראו ג"כ התפתחות הכפר וכן עדי"ז בתועלת צורת הכפר עתה, כיון שהתקוה שבקרוב יתפתח עוד יותר, ואם תהי' שורת ציורים אלו מוצלחה, יש לחשוב גם ע"ד קביעותם בדפוס אם בתור אלבום שורת-גלויות או גלויות בודדות, והעיקר כנ"ל שיבואו הציורים בפשטותם שבמציאות ולא יתרשם אם מי שהוא יאמר שהרי לזה מתאימה פוטו ואין צריכים לציור, וכנראה במוחש החילוק בין פוטו לציור מעשה ידי אומן אפילו הנעשה באומנות הכי קרובה להמציאות.

מובן שבאם ישנם הוצאות הקשורים בהגשמת ציורים האמורים תשתלמנה מקופה מיוחדת ובזה גם שכר טרחה וכו' ואחכה למענהו בבשו"ט בהאמור.

ולמותר להוסיף שאין כוונתי רק להבתים וכיו"ב, אלא גם ובעיקר ציורים מחיי הכפר – מן חיים הרוחניים שברוחניות – ועד לחיים גשמיים שבגשמיות.

בודאי שיש לו שיעורים בנגלה ובחסידות נוסף על שיעורים הנלמדים ברבים שמשותף בהם.

בברכת כוח"ט ולבשו"ט בהני"ל.

מכתב כ"ק אדמו"ר לזקנו של החתן, התמים ר' זלמן קליינמאן ז"ל – ע"ד ציוריו

FREE TRANSLATION OF THE REBBE'S LETTER
(Credit: "Zalman Kleinman" pictorial album)

9 Elul 5717

By the Grace of G-d
Brooklyn,

To the young man Zalman (Kleinman), may you be well:

Shalom U'vracha (Greeting and Blessing).

An article from a periodical "Letter to the Diaspora" (in English, dated 8 Tamuz, 5717) has just now reached me, with illustrations by you. They impressed me specifically because they were drawn "as is" - without embellishment and even without artistic embellishment.

It would be desirable and also appropriate that you should draw in this style an entire album of "Kfar Chabad" ("Chabad village" in Israel), and not only as it is now, but also as it was when everyone first arrived there, so that the Kfar's development can be shown. Similarly, there is an advantage in showing the way the Kfar looks now, since hopefully it will soon develop even further.

For if these series of illustrations will be successful, it is worth considering having them published, either as an album containing a series of postcards or as individual postcards. The main point, as mentioned, is that the illustrations appear in their simplicity, as they actually are. You should not be swayed by anyone saying that a photograph would be suitable for the purpose and an illustration unnecessary, for the difference is clearly apparent between a photograph and an illustration drawn by an artist, even one drawn realistically.

Obviously, if there are expenses paid involved in making these illustrations, they will be paid from a special fund, including payment for your work etc. I await your reply containing good news about the above.

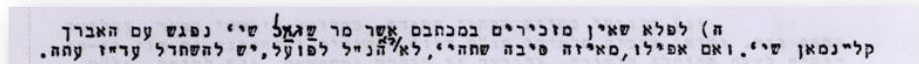
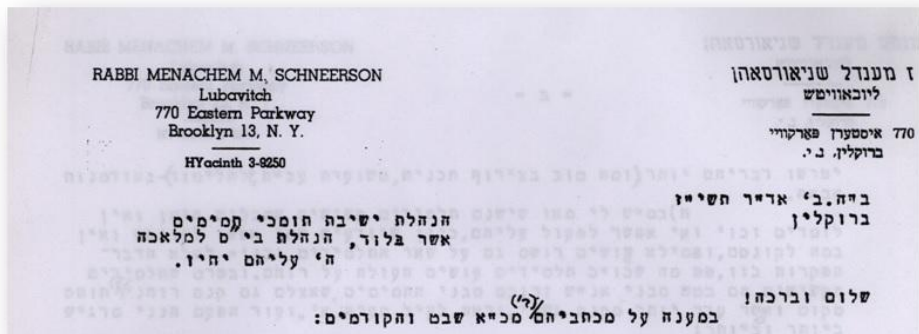
It is superfluous to add that I do not mean only the houses and the like, but also - and primarily - illustrations of the life of the

Kfar, from the most sublime spiritual life down to the most mundane material life.

I am sure you have regular Torah study times for Nigleh and for Chassidus, besides the public study-groups in which you participate.

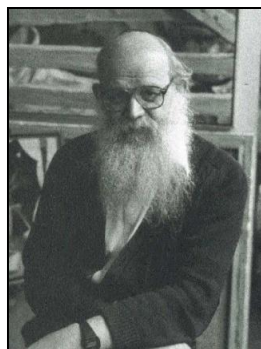
With blessing that you be written and sealed for a good year, and for good news in the above subject.

* * *

ה) לפלא שאין מזכירים במכתבם אשר מר שגאל שי' נפגש עם האברך קליינמאן שי'. ואם אפילו, מאיזה סיבה שתהי', לא בא הנ"ל לפועל, יש להשתדל עד"ז עתה.

In a 1957 letter to the faculty of the Tomchei Tmimim yeshiva in Lod, Israel - and its associated Vocational School - the Rebbe mentions that he heard that the famed artist [Marc] Chagall had met with the "Kleinman student". The Rebbe adds, that "if in fact, the encounter had not yet taken form - it is to be encouraged that it come to take place."

* * *

R' Zalman Kleinman mentioned in a *Yechidus*:

Mr. Peter Kalms of England recorded his encounters with the Rebbe over the span of a few decades – containing both public and personal matters – in book form, entitled "Guidance from the Rebbe".

In the written recollections of his sixth *yechidus* (*personal audience with the Rebbe*), dated June 29th, 1975 (20 Tamuz, 5735), he discusses with the Rebbe his daughter's plans to go to art school in *Eretz Yisroel*. Among other things, the Rebbe speaks of the concern of unknown companions at the school:

"You cannot choose who will be her companions. There will be ten boys and ten girls in the class, and who can tell who will be the 11th. Everyone will have an inclination to art, they are mostly the children of painters or sculptors or those of the theatre. There are not many who are children of businessmen. The attitudes of these children are fortified by the homes they come from. They are not modest, not 'Tzniusdikke' families."

Mr. Kalms asks if one can achieve a worthwhile standard in art from home.

The Rebbe responds: **"Yes. There was an exhibition recently of *frum* artists: [Hendel] Lieberman, [Zalman] Kleinman. They had to learn in those places because there was no choice. But now this should not be the case. Perhaps they or others can teach..."**

Mr. Kalms then suggests another religious artist in addition, but the Rebbe dismisses it, saying that perhaps he is not a good pedagogue, whereas the above-mentioned are.

* * *

Anecdotes with the Rebbe

Organized in every detail!

R' Zalman would often marvel at the Rebbe's focus on organizational skills, and would repeat the following to his family:

Shortly after arriving in the States, he had written a letter to the Rebbe. The Rebbe's letter was soon in coming, and began as follows (- an approximate summary from the original Hebrew):

"I received your undated letter..."

R' Zalman would always highlight the Rebbe's attention to all the details and their being organized: Daily, the Rebbe would receive countless letters in the mail, yet here he pointed out even to the seemingly-miniscule detail of the date or the lack thereof..

R' Nochum
Shmaryahu Sassonkin

Utilize your talents..!

From as early as he could remember, R' Zalman had a fascination with art. Growing up, he really wanted to take it further. Then - unlike today - the whole concept of a *frum* artist was just unheard of, and was something people were quite hesitant about. His [adoptive] *zeide*, R' Nochum Shmaryahu Sassonkin, wrote to the Rebbe, asking for his advice in the matter.

The Rebbe's response (- paraphrasing, based on R' Zalman's retelling): "He should be taken to art experts, to assess his artistic abilities. If he's indeed talented, he should pursue becoming an artist. If not, he shouldn't waste his time with it.."

These nuanced words of the Rebbe - which led him into his career - were something R' Zalman would often repeat. As his children recall, there were young teenagers who had recently become *frum*. Being as a "*frum* artist" was still seen as a foreign concept, those aspiring for art often dismissed their dreams, some of them claiming (ignorantly), for instance, that this would only be needed again with the advent of the times of *Moshiach*.

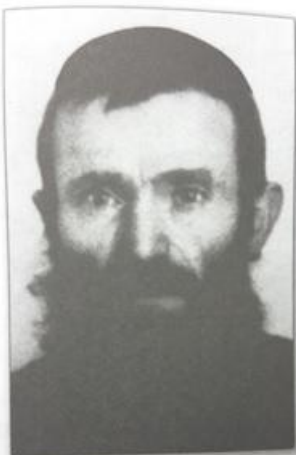
Often, he would have recently-*frum* girls as Shabbos guests, just as many others in the community. If a girl had artistic talents or leanings, the school would generally send them to him for advice. He would quell their claims, by retelling the Rebbe's response. Of course, some ended up not being necessarily "cut out" for art. But some did, and as a whole - this guidance helped them center themselves on how to approach the issue.

קווים קצרים לתולדות אבי-זקנו של החתן,
הרה"ח הרה"ת ר' ישעי' דענבורג ז"ל.

מתוך ספר "אלה תולדות פרץ" על ידי הרה"ח הרה"ת ר' פרץ מאצקין ז"ל.

A brief biography of the Chosson's great-grandfather, the venerated chossid R' Yeshaya Denberg z"l. From the recent "Eleh Toldos Peretz" on the life and times of his colleague, the mashpia R' Peretz Mochkin z"l of Montreal.

החבר משצדרין

ר' ישעיהו דענבורג

כמסופר, כשר' פרץ היה בשצדרין, היה סועד בבית משפחת יידו, ר' ישעיהו דנבורג. על הרקע למגוריה של משפחת דנבורג בשצדרין - סיפר ר' יהודה ליב דנבורג, בנו של ר' ישעיהו:

זקנו ר' יהודה ליב היה נכדו של ר' מטות, שהיה מראשוני המתיישבים שהתיישבו במושבה זו, והוא - כמו שאר בני המושבה - קיבל את הקרקע מהרבי ה"צמח צדק".

תנאי החיים ומצב הפרנסה אצל היהודים באותם הימים היה בשפל המצב, במיוחד בערים הגדולות ובכפרים. ליהודים היה אסור לקנות ולהיות בעלים על שטחי אדמה, הותר להם רק לעבוד עבור הגויים, וכן חוקי "תחום המושב" הגבילו את מקום מגוריהם של היהודים.

בסביבות שנת תר"ד רכש הרבי "צמח צדק" שטח אדמה גדול, שטחה של המושבה שצדרין, וחילק אותו ליהודים שהביעו נכונות להתיישב במושבה ולעסוק בעבודת אדמה, מרעה צאן, ניהול משק חקלאי, שתילת גנות ירק וכדומה. יהודים אלו שהתיישבו במושבה ועסקו בעבודת איכרים, היו ברובם אנשים פשוטים אבל יראים ושלמים.

מספרים אשר בתחילה לא היו מעוניינים האנשים להתעסק כאיכרים בעבודת האדמה, וכדי לעודד את ההתיישבות, הבטיח להם הרבי שהוא יבוא לבקרם בכל שנה, וכך נהג עד ימי זקנותו.

בהקשר לחשיבותה של מושבה זו מספרים, שבשל העובדה שהם היו משפחות ברוכות בילדים רבים, העבודה סביב עיבוד האדמה והמשק לא הספיקה עבור כל תושבי המושבה, וכדי ליצור מקומות תעסוקה לכולם - החליטו לקיים במושבה ימי שוק, ובכך יגרמו לגויים מערי הסביבה להגיע למושבה לשם קניות, וכך יוצרו מקומות תעסוקה נוספים.

אך כדי שהגויים מהסביבה יבואו, התעורר הצורך לבנות עבורם בית תפלה, כך שהם יבואו לתפלה שלהם, ומשם ילכו ויקנו בשוק.

כמובן שבכדי לבנות בית תפלה במושבה שהיא רכושו של הרבי, היו צריכים לשאול על כך את רשותו, והרבי השיב על כך בתמיהה: "אויף מיינע לאַנד וועט מען בויען אַ תפלה?!..." [= על קרקע שלי יבנו בית תפלה?...] וכמובן, ההצעה ירדה מהפרק.

אחרי ר' מטות זה, המשיך בנו ר' יצחק מענדל בניהול חלקת האדמה, ואחרי בנו ר' יהודה ליב.

ר' יהודה ליב היה איש יודע ספר. כשהיה נוסע בעגלה היה לומד מדרש רבה.

בעלת הבית, מרת שרה, שהייתה מגישה את הארוחות לתלמיד ר' פרץ, באה מהמושבות בחרסון שיסד אדמו"ר האמצעי (כפי הנראה, המושבות בחרסון לא הצליחו כל כך, בשל העובדה שהתושבים לא היו רגילים בעבודת אדמה ולא היו מעוניינים להמשיך שם, וכמה מהם עברו למושבה שצדקין).

לזוג דנבורג היו שלושה בנים: ר' יצחק מענדל, ר' ישעיהו ור' ישראל.

ר' ישראל למד בצעירותו זמן קצר בליובאוויטש בכיתות הנמוכות, אבל לא המשיך במסגרת הלימודים ונסע לדודיו בקנדה בשנת 1912 יחד עם אחיו הגדול, ר' יצחק מענדל.

ר' ישעיהו למד אז בתומכי תמימים בליובאוויטש ונשאר שם.

ר' ישעיהו ניחן בראש גאוני, היה למדן גדול ובקי בעל פה, ושימש גם כשוחט. הוא זכה לקבל "סמיכה" מאביו של הרבי נשיא דורנו, הרה"ק רבי לוי יצחק.

כאשר פרצה מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרד"ע, חשש ר' ישעיהו שיגויס וישלח לחזית, ולכן נסע לעיר קרמנצ'וג שבה התגוררו החסידים בני משפחת גוראריה. למשפחת גוראריה היו בעיר מפעלי יצור של סוכר וסיגריות, והיות ועסקיהם היו קשורים עם הממשל, דאגו להנפיק לו מסמכים כאילו הוא אחד מעובדיהם וכך נפטרו מחובת הגיוס. לימים סיפר ר' שמריהו גוראריה, חתנא דבי נשיאה של הרבי הריי"צ, לר' יהודה ליב, בנו של ר' ישעיהו, שבאותה עת, בשנת תרע"ה, למד עם אביו שולחן ערוך יורה דעה.

בשנת תרע"ח נהרג ר' יהודה ליב, אביו של ר' ישעיהו, בידי פורעים, ומרת שרה נותרה לבדה עם היתומים הקטנים. בלית בררה נאלץ ר' ישעיהו לעזוב את

ליובאוויטש ולנסוע חזרה לביתו, כדי לסייע בכלכלת בני משפחתו, והחל לעבוד במלאכת הקרקע. אך גם בשעה זו, ראשו ורובו היו בלימוד התורה בעיון.

הסיפור הבא יעיד על מידת למדנותו, גם כאשר עסק בעבודת האדמה:

רבה של שצדרין באותם ימים היה הרב ר' רפאל כהן (שאחר כך כיהן כרב בנעוול). פעם, כאשר התעוררה שאלה חמורה בדיני ריאה, ולא רצה להכריע לבדו את ההלכה, אמר למשרתו: "רתום את הסוס, סע לשדה והבא את ישעיהו..."

תקופת ראשית הסתיו, אלו ימים שאין בהם עבודה בשדות¹, והרב משה אקסלרוד, הרב דאז בז'לובין, הזמין את ר' ישעיהו שיבוא אליו כדי לשחוט עבורו בני קהילתו. זאת כיון שהשוחט החסידי שהיה שם נפל למשכב.

ר' ישעיהו נענה לבקשתו והגיע לעיר, ובהיותו שם הציעו לו להשתדך עם מרת העניא, אחותו של ר' ניסן נמנוב.

ר' יצחק נמנוב, אבי המדוברת, היה איש נכבד ומעורב בענייני הקהל. הוא ידע היטב עד כמה הרבנים סובלים בכלל מבני עדתם ובפרט מהקצבים ושאר בעלי המלאכה הנזקקים להשגחתו של הרב. לכן התנה את הסכמתו לשידוך בכך שהחתן המיועד לא יקבל על עצמו משרת רבנות בשום מקום, זאת כדי שבתו לא תצטרך לסבול כמו נשות הרבנים בערים אחרות...

עם זאת, הסכים החותן לעתיד לכך שר' ישעיהו ישמש כשוחט, אבל לא בעיר מגוריו, ז'לובין. כתוצאה מתנאי זה, התקבצו קצבי ז'לובין סביב ביתו של החותן וניפצו את חלונותיו, כמחאה על כך שאינו מאפשר לר' ישעיהו החסיד להיות השוחט עבורם.

בסופו של דבר היה ר' ישעיהו לשוחט בעיר שצדרין במקומו של החסיד המפורסם ר' זלמן משה היצחקי, שעבר להיות שוחט בעיר נעוול. ר' ישעיהו שימש כשוחט עד שהיבסקציה סגרה את בית השחיטה, במסגרת מלחמתם בדת ישראל (כנראה בשנת תרח"ץ).

1. מילתא דבדיחותא: בחודשים אלו, שאין בהם עבודה בשדות, הפכו האיכרים, בעלי הבתים, לבעלי עגלות, והיו נוסעים בדרך שבין ז'לובין לבוברויסק. שם בבוברויסק היתה אכסניה ושמה "די זשעבינער אכסניה", ושם היו מתקבצים בעלי העגלות. בעל האכסניה היה מוכר שکر, ועבור כוס שכר היה נוטל קופיקה אחת, או סכום דומה. פעם אחת, שאל אחד הקצבים את בעל האכסניה כמה כסף הוא רוצה עבור חבית שלימה. אמר לו בעל האכסניה בדרך צחות: "אם תוכל להגביה את החבית (שהיתה גדולה, כמובן) - תקבלנה בחנם!" ניגש הקצב, הגביה את החבית ויצא איתה מן האכסניה...

כרבים אחרים מאנ"ש, נדד גם ר' ישעיהו עם בני משפחתו בימי המלחמה לטשקנט, אבל לדאבון לב הוא לא האריך ימים ונפטר שם במיטב שנותיו. זוגתו מרת העניא ובניהם ר' יהודה ליב ומרת ראשע, עברו ביציאתם מרוסיה לטולים רבים, עד שבסופו של מסע הגיעו למנוחתם במונטריאול, קנדה. מרת ראשע נישאה לר' צבי הירש גנזבורג. היא נפטרה בדמי ימיה בהותירה אחריה ילדים קטנים. היא ואחיה ר' יהודה ליב, העמידו משפחות לתפארת של חסידים ושלוחים.

ראיון עם זכרונותיו המרתקים של אבי-זקני' של הכלה, הרה"ח התמים ר' שמואל צבי פוקס ז"ל (פורסם בשבועון "כפר חב"ד" גל' 592)

A fascinating article in "Kfar Chabad" magazine (issue 592) with the Kallah's great-grandfather, the venerated chossid R' Hershel Fox z"l, wherein he describes life as a young bochur in the Friediker Rebbe's court and later with the Rebbe.

בוילנא, ונקרא כך על שמו של יהודה פאטאוו
שקפה את הרצף שבית'הכנסת שכן בה (וילנא
בכלל היתה מחולקת חצרות-חצרות).
היתה זו ישיבה קטנה לבחורים צעירים עד
גיל 14. כולם לפני או אחרי בר-מצוה. בתקופה
שלמדתי בה, למדו בישיבה כ-80 בחורים, חלקם
הקטן בנים של איישי מתושבי העיר ורובם
מתעירות בסביבה.

***

דבר נורד דבר, ובשנת לימודי הראשונה
בישיבת ליובאוויטש בוילנא, ראיתי בפעם
הראשונה את הרבי הקודם. הרבי גר אז בורשה
ומשם נסע לעיירה בשם גלובאקע שנמצאה
במרחק 250 וויורסט בערך מוילנא. הרבי הגיע
היום בחצר שהיתה שייכת לחסידי ליובאוויטש
בשם ר' מענדל לויין, ולבסוף המשך ממנה ברכת
אחרת שנשעה לגלובאקע.

החסידים ידעו מראש שהרבי עתיד להגיע
ואני זוכר שקהל עצום הגיע ליוואקאל (תחת

ילדי העיר ילמדו בו, הן ילדי העשירים והן ילדי
העניים. הוא הגדיל לעשות כאשר מינה אחדים
מילדי העניים שגדלו כמלמדים בתלמוד-תורה.
כשהגעתי לגיל ה"יחודי", נכנסתי גם אני ללמד
באותו תלמוד-תורה.

• השלטונות לא הפריעו לחינוך היהודי?

— רוסיה הקומוניסטית והרדיפות היו מעבר
לגבול. ממשלת פולין לא היתה קומוניסטית
ומבחינה זו, היה לנו הרבה יותר קל מאשר לאחינו
ברוסיה. עם זאת, אבי רצה שאקבל חינוך חסידי,
ובשנת תרצ"ד, כשהייתי בגיל 10-11, שלח אותי
ללמוד בישיבת ליובאוויטש בוילנא. באותה
עת היו בוילנא כ-100 בתי-כנסיות, מתוכם
95 בנוסח אשכנז, אחד בנוסח ספרד וארבעה
בנוסח האר"י. בעיר גרו חסידי ליובאוויטש רבים
וכשהתפללת בבית-הכנסת הגדול "פאטאווים
שול", ראית שחלק חשוב מנכבדי העיר הם בעצם
חסידי ליובאוויטש.

הישיבה שלמדתי בה שכנה ב"פאטאווים
שול" שהיה אחד מבתי-הכנסת של ליובאוויטש

ולדתי, כאבי, בעיירה קטנה ברוסיה הלבנה.
הווי היו ממשפחות חב"דיות-מדורות (משפחת
אמי היתה ליסקוב), אבל אבי היה סוחר ולא
למד בליובאוויטש.

עירו היתה עיר יהודית גדולה למדי אך היה
בה רק תלמוד-תורה אחד שכל ילדי העיר היו
באים ללמוד בו, והסיבה לכך נבעה ממיקומה
של העיירה על גבול פולין-רוסיה.

במלחמת העולם הראשונה נהרסו חלקים
רבים של העיר ובסיום המלחמה שררו בה חורבן
ועניות. למודי ניסון מתקופת המלחמה, סירבו
הפולנים להרשות לבנות את עיר-הגבול מחדש,
כדי להגביל את מספר תושביה (קשה להגן על
אוכלוסייה גדולה בעתות מלחמה).

אחרי המלחמה העיר נותרה אפוא בעניוה.
היהודים האמידים יכלו לשכור לבניהם מלמדים
פרטיים — דבר שבנצר מהעניים — אך ראש
הקהל כאב את הפער בין ילדי העשירים והעניים,
והחליט שיהיה בעיר רק תלמוד-תורה אחד שכל

צריכים לחדדו והבחורים לא העיזו לחדדו וייתקוק את הראשי מול הרבי. לא זה שם מיוזג אוויר או מאוררים והיה צורך באוויר, ובדאי שלא היה טעם להוסיף על הדוח.

אני זוכר שפעם אחת – כנראה בשמחת תורה תרצ"ח – הרבי שליטי"א יצא עם ספר התורה מחדר הקפטה, נכנס לחדר השני ורקע עם הביריות. אני חושב שזה היה בחקפה הראשונה לתועודות שערכה לבילי שמחת-תורה היו נכנסים רק זקני אנשי ולא האורחים והאברכים, אך לתועודות השנייה שערכה ביום שמחת תורה היו נכנסים כולם. משבתות זגילות במשך השנה לא היו התועודות, מלבד ביום זמנא כמו י"ט כסלו, מרים וי"ב תמוז.

באמצע השנה הרבי היה מתפלל לעצמו ובחורים בכלל לא היו מגיעים, מאחר שהרבי נהג לומר שכל הרב חסידותי בקצה השני של העיר. גם לשבתות לא היינו מגיעים, כי סדרי הלימודים בישיבה כללו גם שבתות.

בחורים נכנסו ליחידות רק בשחיתות לכך סיבה מיוחדת ואני נכנסתי רק פעם אחת, באמצע החורף של שנת תרצ"ח, כשהיה עלי לנסוע הביתה. נכנסתי לרבי ליחידות וביקשתי ברכה – ומה עוד יכול בחור בן 16 לדבר עם הרבי? באותה תקופה הרבי היה עדיין באטואצק, מאוחר יותר הוא נסע מסיבות בריאותיות לזניעה ויצא מאוסטריה יומיים לפני שהרגעתי נכנסו לשם. היו ניסים.

* ומלבד היחידות, לא כתבת לרבי מתקנות!

– החבורים בכלל לא היו כותבים לרבי. רק בערב ראש-השנה היינו כותבים מדיון ומסמכים ואת לרבי עצמו. הרבי היה עומד בפתח חדר בערב ראש-השנה ממש, מקבל את הפדיונות ומניח אותם בין האצבעות. לא את כולם ביד, אבל כשהיו עבריים – היינו לוחכים מהר – היינו מביינים שהכניס אותם...

את היחידות בלילות פסח הרבי היה עורך לעצמו. לא הייתה שם משום עזיזה עלי לאכול אצל מלבי"ת. רק בחורים מבוגרים מעטים זכו להיות ליד שולחן הרבי.

בשבתות לא היה שייך ללכת לרבי, כי היו מתפללים אצל הרבי בשעה השש ובישיבה היו מתפללים בסניגות עשר. עד 9:30 היה סדר חסידות. המשפיעים היו ר' ברוך פרידמן ור' בערל קורניצ'ר. גם הוא הניח תכריזי, ומשפיעים עניינים לקח לידיו את כל הישיבה ונעשה אחראי לכל על כל העניינים הרחוקים, הן על גולה והן על חסידות.

בתרצ"ט החלה המלחמה והרגעתי נכנסו. בתשרי אותה שנה הייתי עדיין באטואצק וראיתי את הרגעים נכנסים לעיר, אחר-כך ברחנו. הלכנו ברגל עד עיירה ליד בריסק ושם עברנו את הגבול לרוסיה. רציתי להפסיק מבריקס ישר הביתה, אבל מסיבה כלשהי נשארו לבסוף בשבת בוילנא,

הרב נפתלי צבי מקט

עדיין מתפלל ערבית. שמענו את בכייתו של הרבי ממרזוק, אך אף אחד לא נדחף כדי לנסוע יותר טוב. כולם חיכו שהרבי יסיים את התפילה וכשצא יברך את כל הקהל בלישנה טובה תיכתב ותחתים ובאמת, כשהרבי יצא לאו חדך עדיין ברלז'ה בידך בדרובו כל אחד מהקהל.

תפילת שחרית התפלל ככל שאני זוכר בשעה תשע כשהרבי מתפלל עם המניין. אינני זוכר אם הרבי הניע לתפילה עם שופר אבל זכור לי שהרבי עצמו לא תקע אלא היה המקריא. הרבי אמר "ילמנח" ואת המסוקים והבמות, והגעליתוקק היה החסיד ר' שרגא מייבש ולמנב ע"ה. הוא תקע את כל התקישות (אינני זוכר אם אתה 30-האחרונות). ככל שיוכלנו לראות ולשמע, הרבי הקריא רק ב-30 התקישות הראשונות. הרבי היה מראה באצבע על הקעה מסוימת והגעליתוקק היה מבייך לתקוע כל עוד האצבע הראתה על התקעה. לפעמים התרושתי היו אריות סאוד... הרבי לא התועד בראש-השנה ואמירת המאמר היתה בלילה השני. תפילת ערבית באותו לילה לא היתה ארוכה כמו בלילה הראשון, ומד אחרית, לפני השעודה, הרבי אמר את המאמר. באותה תקופה עוד יכלו לנסוע היטב את דבריו ולהבין את המאמר במשמיעה ראשונה.

לשערת ימי השבוע חורתי ליישבה ויבום' כיסור התפללתי שוב אצל הרבי. התועודות היחידה במשך חודש תשרי היתה לבילי שמחת תורה. בחקפת הרבי יצא להקפה הראשונה והשנייה ורקע בהן עם שלישת תוני, ובתם הרבי שליטי"א שהיה אז באטואצק. ככל שזכור לי, לא הייתה שם בימה. הרבי הקיף מספר פעמים ואחר מלך הסטנדער והציבור המשיך לרקוד כשהרבי מוחא כפיים החתנים המשיכו לרקוד עם הציבור גם אחר שחרית הפסק. הויקודים נמשכו כל עוד הרבי מוחא כפיו, ונפסקו כשהפסיק.

הקפטה היו בחדר היחידות של הרבי ולא הרשו לבחורים להיכנס לשם, אלא רק לבני אגיש והאורחים. בחורים לשם ורקעו בקני השני ולא ראו את הרבי. כגון שאילו ננישו דלת היו ימולים לראות, אבל כדי להתקרב דלת היו

חרכבת) כדי לקבל את פניו. גם אני הייתי ביניהם, אבל הייתי רק ילד, ואני זוכר רק את הרעש וההמולה, ואינני יודע אפילו אם הרבי אמר שם משוה או לא. אני רק זוכר שלבסוף צעדנו רגלי לבית שבו שהה הרבי (שלא היה רחוק מהוואקואל) ושם ראיתי את הרבי בפעם הראשונה. כשהרבי חזר עבר לחזרה להמשך המסיבה, התאסף שוב קהל גדול מתחת החרכבת, והפעם כדי ללוות את הרבי בצאתו מהעיר. בוילנא למרות שנתיים – בתרצ"ד ותרצ"ה – ומסעתי להמשך הלימודים בישיבת יתומכר תמימים באטואצק.

בישיבת אברומה הייתי מן היה מסתיים רק בחודש אבול, והתעניי ליישבה עד לפני שהיומי' מסתיים ושם עשיתי את הבר-מצוה שלי.

* למה לא עשית את הבר-מצוה בבית הורדי?

– משני בגלל המרזוק. בימים ההם נטיעה כזו לא הייתה דבר משוט בכלל.

* ובגיל בר-מצוה כבר היית תלמיד מן המניין?

– בישיבה באטואצק היה אז שתי כיתות לפני חי'ואלי, ואני הונכנסתי מיד לכיתה הראשונה. סדר הלימוד באותן כיתות היה שביים למדו גולה ובלילה למדו תנאי. בבוקר לא היה סדר חסידות.

* והמבט הנשמי של הישיבה!...

– ליישבה הייתה מניסיה, אבל הייתה שם צפיות גדולה, כי הישיבה הייתה ענייה ולא יכלה לרשות לעצמה לשכור בתים עבור התלמידים. היה ליישבה שם טוב מאוד, אך מהסיבה שהוכרתי לא קיבלו שם תלמידים חדשים. כנ"ך הכל היו שם כפאטיים תלמידים, ואני נבחר שאילו היו מקבלים כל מי שרצה להיכנס, הישיבה הייתה קולטת עד מנחת ואילו אפילו אלקי תלמידים. נושא האוכל סודר כך שאמנם ליישבה היו מטבח ובשר ארוכל, אבל תלמידי המתנה היו אוכלים שיהיה אצל בעל-ביתיהם ולכן היינו גם מתפללים איתם.

למדתי עד סוף תרצ"ט, את-אומרת עד התחלת המלחמה, ואחת התוויות המרכזיות בחיי באותה תקופה הייתה, שהייתי במחיצת הרבי יני בחני שאר בשנת תרצ"ו.

ככל שחי וזכר, רק חלק קטן מתלמידי הישיבה שהו במחיצת הרבי יני בחודש תשרי אילו רוב התלמידים נסעו לביתם ליבין המוניסי. אני התפללתי עם הרבי יני – שהרי לשם כך הנעזי את הרבי מלכתחילה. אגב: הרבי נהג בקעה אחד של העיר והישיבה הייתה בקעה השני, כך שחמדי היה קצת קשה לנאז מהישיבה לרבי.

* בית הכנסת היה בביתו של הרבי!

– לראש-השנה הראשון (בתרצ"ז) שכרו אולם גדול בבית-למון והתפלל שם, אך בימים הבאים הרבי התפלל במניין שנערך בביתו. אני זוכר שמפילת ערבית של הרבי בלילה הראשון של ראש-השנה נמשכה שלוש שעות. הציבור התפלל משריב במניין ואחר שסיימו את התפילה הילו באמירת תהילים. סיימו את כל התהילים מעם אחת והתחילו מעם שניה – והרבי

קנאת גמ"חים

לרבים מתושבי קראון הייטס הרח"ח ר' שמואל צבי מקס שליט"א ידוע כמו שידוע עם ירדיו הרח"ח ר' צבי הירש מאסקוביץ שליט"א מנהל קרן נמלות חסד על שם הווי"ח הרב ישראל אריה לייב, אחיו של – יבלחטי"א – כ"ק אדמו"ר שליט"א.

צנעו שרענו אתו, בה גילה מוכרנותו מאו ימי ילדותו, סיפר לנו גם כיצד הפך ממלמד צעיר ונחמד אל הכלים למנהל קרן גמ"ח גדולה וחשובה:

בשנת תשל"ב, היא ישיבת השבעים" לייב אדמו"ר שליט"א, הרבי דיבר, כידוע, על ענין הקמת ע"א מסודרת. בהתעודות ישב מולי אברך חסידי אחד וכששאלתי אותו איזה מוסד, לדעתו, אני מסוגל להקים, הוא יעי לי להקים קרן גמ"ח. עיניו לא בו במקום אוין אפשר לייסד קרן שתגיש הלוואות בסכומים רציניים בלי השקעה ראשונית של כעשרת אלפים דולר... להפתעתי, אותו אברך לקח על עצמו את החשקעה והמסך לעדד אותו לייסד את הגמ"ח. ביתמים התייעצתי עם עסקנים נוספים, והיו שאמרו כי אולי עדיף להשקיע את הסכום הזה באחד הגמ"חים שכבר קיימים.

כתבתי לרבי שליט"א את שתי האפשרויות – לייסד גמ"ח חדש או להשקיע בגמ"ח קיים – והרבי שליט"א ענה:

"בנייריב נאמר קטנת כי תרבה כי אזה"י."

עכשיו ידעתי שעלי להקים את הגמ"ח והופתעו שם לקרן. חשבתי שעל שם אביו ואמו של הרבי שליט"א כבר קמו כמה מוסדות, אבל על שם שני האחים שלו עדיין אין. ובכן, עייש הרי דובעך הי"ד לא רציתי לקרוא כי דובעך הוא גם שמו של אביו ולא רציתי לערב שום דבר פרטי במוסד ציבורי, ואז הצענו לפני הרבי שליט"א שהגמ"ח ייקרא על שם אחיו הרב ישראל אריה לייב, וכאשר הרבי שליט"א הביע את הסכמתו וברכתו ה"ק הגמ"ח התחיל למשל, ות"ל. יחד עם ירדיו הרב מאסקוביץ, הגמ"ח מסייע לרבים.

* את הרבי שליט"א!

– את הרבי שליט"א ראוי כל הזמן אך שליט"א הוא חתנו של הרבי והרבו אתו עד מאטוואצק, אך לא היה שום דבר מעבר לכך. כשלמדו בבסטרדאוויץ הייתי בחור ונהגתה חיפשה ממלד, וכן נהכתי למלמד. בתשי"ח התחתנתי. אחרי החתונה נרתי בויליאמסבורג עד תשס"ו.

עד לפני שהרבי הקודם נסתלק, הייתי מניע בכל שבת-סדרים לקראתן הייסע עם קבוצה נוספת של אנשים כדי להשתתף בהתעודות של הרבי שליט"א – שכבר אז אנשים היו מגיעים להתעודות שלו. בוסנים אחרים לא הייתי מניע, שהרי אפילו בימים הנדואים לא נתנו לאנשים להיכנס לתפילותיו של הרבי. הגעתי רק להתעודות הנדולות בן התעודות היט כסלו – למרות שלא נתנו להיכנס גם להתעודות האלה. בשמתי שהיו אנשים שגמדו ליד הדלת וראו את הרבי וכדומה, אך אני לא ידעתי מהאפשרויות האלה. כשלא הכניסו אותי, לא נכנסתי ולא ראיתי.

בישק פי בא בידי שבת תשי"ח הייתי בויליאמסבורג, ובאמצע השבת סיפר לי על ההסתלקות יומי בויליאמסבורג שהיה באותה שבת בקראון הייסע. מיד כששמענו זאת הלכנו לקראתן הייסע. כשהגענו אמרו תהלים אני זוכר שראינו גם את הרבי שליט"א אומר תהלים.

ל השנים מאז המסכתי למלא את תפקידי כמלמד בתומים תמימים. אכן, יזכיתי ומאו משלחתי לתומכי תמימים בוילנא חיי קשורים בתומכי תמימים.

אבל מוכן שידעו שהרבי הקודם נסע לאמריקה, משום שיצא לדרך כשהייתי עדיין בליטא. לא ראיתי אותו לפני שנסע, כך שבמשך שבע שנים – מאז פריצת המלחמה בתרי"ט עד מייסה בתשי"ו – לא ראיתי את הרבי. גם מחוץ לא שמועתי שום דבר בכל אותה תקופה. לא היה לנו דבר מלבד השיבה. לא היו לנו לא ראשי-ישיבות ולא משפיעים – אבל ישבנו ולמדנו נגלה והסודות כפי שלומדים בתומים תמימים. כל הזמן חייו בהרעשה שמתצב הוא זמני, אבל לא היה לנו מה לעשות. לא היה מקום לשמוע אליו ואילו אר"ה"י לא נתנה ויות. רק אחרי המלחמה בתשי"ו, הגענו לאמריקה כסטודנטים עם ויות לנהל את השישיבה שלהם עבור החזרים. חינו אז 26 איש. 18 ביולי הגענו לאקר-פרינסטון שבקליפורניה, שהיית כמה ימים בליס אנג'לס ומשם נסענו ברכבת לניו יורק. הגענו ל"ס 770 בחודש אב תשי"ו.

מיד כשהגענו לניו יורק הובאנו לישיבה בבסטרדאוויץ. ביום הייט למדים ב"ס 770 ובליילה ישנים בליטה, עושים את הדרך הלך וחזור מדי יום...

מספר שבועות לאחר-מכן, עד לפני תשרי, הכניס אותנו ביחד לרבי וראינו את הרבי בפעם הראשונה מאז אוטוואצק.

באותה תקופה הרבי כבר לא יצא בכלל לציבור. גם בראשי-השנה, כשהרבי התפלל בבניין המעלה, לא הורשו להיכנס. בסיכות הכניסו אותו לרבי פעם נוספת – רק אותה הברורים משתאו – והפעם הורשו להיכנס לסיכה של הרבי בעת השעודה. במשך כל השנה הבאה לא ראנו את הרבי אפילו פעם אחת.

ובדיוק באותה שבת מסרה רוסיה את וילנא לליטא שהייתה מדינה נייטרלית – וכן נתקעתי שם ולא יכולתי לנסוע הביתה.

התחלנו להתכתב וכן ידענו מה קורה זה אצל זה. כך ידעתי שהרבי נשאר בוילנא בדיטא שהייתה כבר ברוסיה, לאחר שהרוסים והגרמנים חילקו את פולין ב"ש לשניים – מזרח פולין לרוסיה ומערבה לגרמניה. דיטא הייתה בצד המזרחי שעבר ליד רוסיה.

לליטא הגעתי בחשוון תיש ובטבת תשי"א נסעו משם לליטא. באותה שנה למדנו בוילנא כ" 40-30 תלמידים מהישיבה באוטוואצק. הישיבה שכנה באותו "אפאטאוויס שולי" שבו למדתי מספר שנים קודם לכן.

* שמעתם מה קורה עם הרבי?

– קובלנו מרובי ידיעות כל אותה שנה. ידעו שהרבי ברח מהגרמנים לרונא, ובתקופה שהיה שם מנהל הישיבה בוילנא התכתב איתו וקובלנו משם ידיעות על מצבו.

* ואין תלמידי "תומכי תמימים" מגיעים ליפאן!

– יצאנו לדרך כבטבת תשי"א והייתה זו הגשחה פרטית שהרשו לנו לנסוע – בתחילה רק תשע בחורים, ואחר-כך 26 הנותרים שגוישנו ליפאן. כשגענו עד לא ידעתי מה עמד מאחורי הנשיעה, ורק אחר-כך התברר שיצאנו משם בוסים.

לאחר שהרוסיה חזרה וכבשה בקיץ תיש את שלט המדינות הבלטיות – ליטא, לטביה ואסטוניה – הגיע לשם קונסול יפני. הנהלת הישיבה החלה להפעיל עליו לחצים כדי שיתן לנו אשרות כניסה ליפאן והשישות שהינה בארצו, ובדיקו כשהסכים ונתן, הודיע לנו מאמריקה שיש עברות ויות מכונות במעריכות אר"ה"י במוסקווי, וכן היינו מצוידים גם בניירות הדרושים לציאה מרוסיה, גם במסמכים הכניסה והשהייה ביפאן וגם בויות כניסה לאר"ה"י, וההשגחה הפרטית הייתה בכך שהמסטרה החשאית הרוסית לא הפקיעה את המסמכים, לא האשימה אותנו בדבר והתירה לנו לצאת ללא מנשולים...

ביפאן חיינו בעיר קובה. היו שם מליטוס רבים שגמרו בקבוצה של ימים.

האמת היא שנסענו מרוסיה ליפאן במטרה להמשיך לשם לאר"ה"י, אך הקונסול האמריקני לקח מאתנו בחזרה את היות שהבאנו עמו ואר"ה"י כבר ביטלה להנפיק אשרות כניסה חדשות וכן נתקעו בולנא תשעה חודשים השלטונות האירופי בכך את אשרות השהייה מחדש לחודש, אך כשראו שאין לרבי סוף איננו יודעים לאן לנסוע, אמרו לנו שעלינו לצאת מיפאן. הסקום היחיד שיכולנו לנסוע אליו היה שטחא בסין. באין ברירה נסענו לשם ושהינו בו חמש שנים – מ" 41 עד 46 תקמונו שם מחדש את הישיבה ולמדנו.

* היה לכם קשר עם 770?

– לא היה לנו כל קשר עם אר"ה"י כי יפאן שלטתה בסין הייתה במלחמה עם אר"ה"י.

הרה"ח התמים ר' שמואל גלפערין ע"ה (סבא רבה של אם הכלה),
 כפי שמופיע ערכו בס' "ליובאוויטש וחיילי"
 (ראה "כפר חב"ד"גל" 1651 - סקירה מרתקת על חיי המס"נ שלו)

The venerated *Chossid, Shochet and Mohel, R' Shmuel Galperin a"h*, great-great grandfather of the Kallah, who learned in the legendary Yeshivas Tomchei Tmimim in the town of Lubavitch. He merited that the Rebbe Rashab was his *shadchan* (matchmaker).

In a full article on his life (which appeared in "Kfar Chabad" magazine, issue 1651, part of which appears in the sidebar below), we find that he merited, as a *bochur*

still, to perform a *Bris* where the Rebbe Rashab served as *sandek*. He was a *Shochet* for the Rebbeim as well.

His life was one of great self-sacrifice. As a *bochur*, he was drafted into the Russo-Japanese War, and even served on the front lines. He got married and lived in Vitebsk, and was later imprisoned twice for his activities in spreading Yiddishkeit.

His son, **R' Shimon Galperin, a"h**, great-grandfather of the *Kallah*. He lived and raised a Chassidische

family with *mesiras nefesh* in Communist Russia and later moved to *Eretz Yisroel* until his passing in 5742.

He was a son-in-law of the venerated *Chossid* and *Rov*, quite instrumental in keeping Yiddishkeit alive in Russia, **R' Yaakov Meskalik a"h** (known as "R' Yankel Zhuravitzler"; featured in this memento as well).

מוהל צריך לשבת ב'מזרח'

סיפר המוהל הרה"ח ר' חיים עזר מרינובסקי ע"ה:
 "כשהתגוררתי בטשקנט, הכרתי חסיד מבוגר ושמו ר' שמואל גלפרין מפלעשעניץ, היינו הלויים בצוותא כבוד דרך מרבית בתי-המסות ופעם הוא סיפר לי שבתקופת לימודי בישיבת זנומכי-תמימים בליובאוויטש, למד את מקצועות השחיטה והמילה. יום אחד, והוא עודנו בחור, נולד בן ליהודי מקומי שהיה כפרי פשוט. כששמע ששמואל הוא מוהל, הזמין אותו למול את בנו. היה זה בימות הקיץ והרבי הרש"ב ג"ע שהה אז בנאות-דשא בקרבת-מקום. הכפרי הפשיט הבין שמעלה גדולה היא אם הרבי ישמש סנדק לבנו, ולכן הוא פנה אל הרבי וביקש ממנו שישמש כסנדק. שאל אותו הרבי: ומה יהיה המוהל? ענה הכפרי: תלמיד שלכם - שמואל פלעשעניצר. הרבי ידע ששמואל הוא מוהל מתחיל וחושש שהעבודה שהוא יצטרך לבצע את מלאכתו אל מול פני הרבי תגרום לו לפחד ומורא, דבר שעלול להפריע לו במלאכתו. משום כך, ביקש הרבי מהכפרי שישאל את שמואל האם לא יפחד לבצע את המילה כשהרבי ישמש סנדק. שמואל, שרצה לזכות למול תינוק שהרבי ישמש סנדק שלו, הבטיח שאנחנו שהרבי לא יפריע לו.
 כשהרבי הגיע לבית-המילה, נגש למקום שבו סידר המוהל את כלי המילה. הוא נטל את סכין המילה בידו, הביט בו והפסיר: "איינער מוהל מעסערל" [=סכין מילה נאה]. כששמואל סיפר לו זאת, הוסיף: אתה בורחא מתאר לעצמך שמהאז השתמשתי מילה רק בסכין זו. כמו כן, הברון שמואל שהרבי ג"ע הביט השמימה (בספרים הק' מובא מנהג זה לגבי הסנדק).
 לאחר הברית, כשכולם נטלו ידיהם לסעודת המצווה והרבי בראשם, הצטנף שמואל באחת מפינות הבית. קרא לו הרבי ואמר לו: "א מוהל דארף זיצן אויבן-אן" [=מוהל צריך לשבת בראש השולחן].

הרה"ח התמים ר' יעקב זכרי' הלוי ע"ה הי"ד מסקאליק ("ר' יענקל ז'וראויצער") – סבא רבה של אם הכלה

(קטעים מתוך כתבה מרתקת מקורותיו, שפורסם ב"כפר חב"ד"גל' 602 ו-603)

A brief selection from an article in "Kfar Chabad" magazine (# 602, 603) about the Kallah's great-great-grandfather, the venerated *Chossid* and *Rov*, R' Yaakov Meskalek ("Zhuravitz") a"h, who achieved a great deal for Yiddishkeit in Russia. He was also known as the "Mameh" (=Mother) of Tomchei Tmimim for his great individual care for the bochurim who had taken ill. The Frieddiker Rebbe held him in very high regard. He perished in the Holocaust in 5698, HY"D.

תמימים" (בתחילת שנת תרס"א) התנדב אפוא הנער יענקל מאסקאלק על דלתת הישיבה בליובאוויטש.

הוא לא היה היחיד. פרט לו הגיעו בתחילת אותה שנה עוד 39 בחורים, ובפי כולם בקשה להתקבל לישיבה.

כדי להתקבל ליתומכי-תמימים", המועמד היה צריך לעמוד לפני שתי ועדות מבחן ולקבל את המלצות – "יעד המבחן הגלוי" ו"יעד המבקר החשאי".

"יעד המבחן הגלוי" היה בחוץ את התלמיד כדי לעמוד על חיקף דיעותיו בתלמוד ובמפרשי, ו"יעד המבקר החשאי" עקב אחר התנהגותו ביראותים ובמידות. רק לאחר שתקבלו שמונת הועדות חוות-דעת חיוביות, המועמד זכה להקבל.

מאותם 40 מועמדים עשרה נדחו על הסף ותשעה לא עמדו במבחנים. כל ה-19 נשלחו בחזרה לבתיהם (לאחר שההנהלה מימנה עבורם 12 דמי נסיעה בתיחון) ורק 21 התקבלו. ביניהם הגער יענקל מאסקאליק. "יעד המבקר החשאי" גמר עליו את ההלל, ציין את מידותיו וטוב לבו והדגיש את יראת-השמים התמימה שלו. גם "יעד המבחן הגלוי" נתן את הסכמתו, ובחדש

המשך בתפקיד השמות גם לאחר המהפכה הקומוניסטית, כאשר אנשי ה.ג.פ.א. התגבלו לבית-הנסות. יצוין אגב שבתוך החקירות של הנח"ק רלוויצ' עיי ה.ג.פ.א. (שהועבר לאחרונה לכיוון אדמו"ר שליט"א) מופיע שמו של ר' שלמה פנמים רבות וכל אזור הוא באריכות.

ר' יעקב בילה אפוא את כל ילדותו בשצערדן, שהוקמה כידוע בשנת תרי"ד עיי כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק ורוב תשביה היו חסידי כביד (ראה "כפר חב"ד" גליון 581). הנער ספג שצערדן, שחקקה את האווירה החסידי-בחיית ששררה ביישוב. הוא נמשך לחבי"ד וכשמלאו עליו המשיערה שנה (בתרס"א) החליט על דעת עצמו להמשיך את לימודיו בישיבת "יתומכי-תמימים" אשר בליובאוויטש הנירה. בתחילה, הוריו לא ראו בעין-פה את משיכתו של בנם הבכור לחסידות חבי"ד, אך יראת-השמים שלהם הייתה אמתית, וכשראו את התנהגות החסידות של בכורם הן נעבדות הבורא והן בדברים שבין אדם לחברו – כירכו את בנם על בחירתו.

שנה הרביעית לייסוד ישיבת "יתומכי-

ש צערדן – ליובאוויטש – זלאפין

– זוראביץ – קזנסטן (צ'ימקעטן) – הן חמש התחנות בחיי הרה"ח ר' יעקב מאסקאליק: טולד בשצערדן, למד בליובאוויטש, התחתן בולאבין, כיהן ברבנות בזוראביץ, הוגלה לקזנסטן ושם, ביער צ'ימקעטן, נהרג על קידוש השם. הוא טולד בשצערדן, כ-40 שנה לאחר היווסדה, ונקרא שמו בישראל יעקב-זכריה. הוריו היו תושבי העיירה הרה"ח ר' זאב-וואלף הלוי מאסקאליק וזוגנו מרת יהודית משפחת הרה"ח ר' יחיאל קומיסר (מתושבי צ'ערדן). ר' זאב-וואלף היה איש תם וירא אלוקים למבני-בכורו יעקב, כמו גם לתמשת בניו שנולדו לו אחר-כך, נתן חינוך יהודי חסידותי על סטרוד הקודש.

מסיבות שונות עבר האב כעבור מספר שנים לעיר קטרינסקל וכיהן שם בתפקיד שמש, באותו בית-הכנסת שלאחר-מכן התגבל בו בקביעות. הנח"ק רבי ליי-צחק שניאורסאהן ב"ע, אביו של יבלח"ט ב"ק אדמו"ר שליט"א, כשכיהן כבד ברבנות העיר. ר' שלמה, בנו של ר' זאב וואלף,

"צערדן הציא". הוא דאג אשית לכל צרכיהם בגשמיות וברוחניות. לא להינם כינו אותו בשם "האמא" של התמימים". הוא ידע אך להקשיב למצוקת-לבו של תמים בן 15, הוא ידע לוודד נער שהתגעגע לביתו, הוא ידע לתת עצה משמית לתלמיד שהשאיר בבית משפחה ללא מפרנס, הוא עזר לתלמידים לעבור משברים ביניהם הראשונים בישיבה ולעיתים השתדל להטיב עם אותם נערים ולשיעו להם הרבה מעבר ליכולתו. עדים מאותם ימים מספרים שגם כאשר לא פנו אליו, ה"אמא" היה מחפש ובדק ביוזמתו מה חסר ליתמימים", ובעיקר לצעירות ולחסרי היכולת, ומנסה לשפר וליווים פתרונות.

חשוו תרס"א יענקל (שנקרא מאז בישיבה "יעקב צ'ערדיגער" על-שם כפר הולדתו) נמנה עם יותר מנחה חובשי בתורה-מדרש של ליובאוויטש. מטעה ואילך, הגער יענקל התעלה מיום ליום מעלה מעלה, למד בשקידה את שיעורי הגולה ונגמע בשקידה את מאמרו הדאי"ח. האור והמאמר שבחסידות התמימו לרוחו ולטבעו והוא ספג את הרעיונות בלי לדעת שבעה. דמותו הרוחנית הלכה ונתגבשה במחירתו והוא יישם בהתנהגותו כל מה שלמד והפנים, בעיקר בכל הקשור במידת האהבת ישראל. תכונה זו בלטה בהתנהגותו כבר בעיירת הולדתו, אך בליובאוויטש נתחנך וקיבלה ביטוי יום-יומי מלט. לא להינם אמר עליו כ"ק אדמו"ר הרה"יב ב"ע בקופת לימודיו ב"יתומכי-תמימים" ("פי עדותו של הרה"ח ר' דוד-לייב שי חן) "בישיבה נמצא בחור שהוא בדומת רבי לוי יצחק מברדיצ'יב בדור"...

השנה שנים רצופות שקד כך על התורה ועל עבודה שלב וז הפילה. בשנים האחרונות ללימודיו בישיבה, משמנה עם התלמידים המבורגים בואל, השקיע חלק ניכר מזמנו בטיפול קבוע בבעיותיהם של תלמידי החיות המוכות,

BELOW:
A prominent "Mazel Tov" in the children's educational weekly "Ho'Ach", on R' Yaakov's appointment as Rov of Zuravitz in 5671 (1911).

לזכות הורי החתן והכלה
הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת רבקה שיחיו
דענבורג ומשפחתם
הרה"ת ר' מנחם מענדל וזוגתו מרת רייזא שיחיו
רובין ומשפחתם

ולזכות זקניהם
הרה"ת ר' יהודה ליב וזוגתו מרת אסתר פרומא שיחיו
דענבורג
הרה"ת ר' ישראל אליעזר וזוגתו מרת שיינא רחל שיחיו
רובין
הרה"ת ר' שלמה וזוגתו מרת שפרה שיחיו
גלפערין
מרת שרה רייזל שתחי' קליינמאן
מרת מלכה דבורה שתחי' פוקס
לאורך ימים ושנים טובות

***

ולעילוי נשמת
סבתא רבה של הכלה
מרת ריזא בת ר' אברהם אבא ע"ה פיקארסקי
נפטרה ד' מרחשון תשע"ז
ת'נ'צ'ב'ה'

לזכות

החתן התמים הרב **משה נחמן שי'**
והכלה מרת **חי'ה מושקא שתחי'**
דענבורג

לרגל יום חתונתם בשעתומ"צ
ו' ניסן תשע"ז

~

יה"ר שיקויים בהם ברכת
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:
"יה"ר שיהי' בנין עדי עד
על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה
זוהי תורת החסידות."

~

ולזכות

הוריהם וזקניהם
ומשפחותיהם שיחיו
לאורך ימים ושנים טובות